

Олена Самчук

ТРАДИЦІЯ ТА ІННОВАЦІЯ У ФІЛОСОФІЇ МИСТЕЦТВА

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю осмислення ключової ролі традиції в життєдіяльності людини, адже через вузькість і обмеженість традиційної свідомості, традиційних взаємин, особистість втрачає розмаїте багатство способів самовираження і комунікативно-ціннісний зв'язок із соціальною дійсністю.

Традиція – це підстава національної ідентичності, шлях до якого, пролягає через ставлення до національної мови й «історичних скарбниць» (казок, міфів, фольклору, історичний оповідей, наративних рефлексій, філософських вчень) як до глибинного єства української нації. Адже – це обрії нашого духу, дзеркало нашого буття. У такому світлі традиція найвиразніше символізує національний характер, спосіб мислення української національної спільноти, адже семантично багаті, барвисті, етико й естетико животворні українські традиції, здатні розтривожити думку, спонукати людину до дії. Без традицій не досягнути «традиційної симфонії» українського буття і благородства патріотизму.

Складний та суперечливий розвиток філософії мистецтва постійно супроводжується синтезом та єдністю, діалектикою традиції та новаторства, інновацій. Слід зауважити, що традиція – досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично і передаються з покоління в покоління; звичайна, прийнята норма в мистецтві, стиль, усталені погляди, переконання; узвичаєність. Традиція (від лат. *traditio* – передача) – це елементи філософії мистецтва, що передаються від покоління до покоління і зберігаються протягом тривалого часу. Традиції тією чи іншою мірою і в тих чи інших формах наявні в будь-якому суспільстві і практично в усіх сферах культури, зокрема у філософії мистецтва. Традицію можуть втілювати певні суспільно-мистецькі інституції, норми поведінки, цінності, ідеї, звичаї. У філософії мистецтва важливим є статус традиції як її особливої реальності.

Отже, в найширшому значенні традицію можна визнати як соціальну форму передавання людського досвіду, без якого немислиме функціонування філософії мистецтва; її можна уявити як вид колективної пам'яті, як упорядкований, відібраний і структурно організований досвід мистецтва та суспільства.

Сучасний вимір осмислення феномену традиції пов'язаний із новим концептом «розриву» у філософії мистецтва. М. Фуко, протиставив поняттю «традиція» концепт «розриву», вказуючи на наявність у культурно-історичному процесі «перерв», «трансформацій», інтертекстуальних смислів у лакунах яких утворюється нове, інновації. Як історик культури та філософ метаментальності М. Фуко, пропонує нову гносеологічно-онтологічну матрицю постструктуралістського бачення традиції та історії. У методологічній програмі «генеалогії історії» М. Фуко на зміну нескінченному ланцюгу еволюції, всесвітньому, телеологічному – сприйняттю історичного процесу протиставляє традицію як історію і сферу розірваності постісторичного поступу людства. Як наслідок, соціум зіштовхується з новою перспективою – досягненням відмінностей, роз'єднання стійких тотожностей у традиції [3, с. 188]. Такі уявлення неодноразово були предметом досліджень Фуко й знайшли своє відображення в таких роботах постструктуралістського «археологічного періоду» творчості мислителя: «Слова і речі: Археологія гуманітарних наук» (1966); «Археологія знання» (1967), «Царство мови» (1969), «Наглядати та карати» (1975), «Гременевтика суб'єкта» (1977) та ін.

На думку мислителя, довгий час для класичної історії концепт «розриву» був неусвідомленою даністю, котра проявлялась у хаосі розсіяних подій, відкриттів, яку намагалися редукувати, стерти в ім'я панування неперервного подійного ряду. «Розрив» – був знаком аномального темпорального розладу. Тепер, зазначає автор, концепт «розриву» став одним з основоположних елементів історичного та історико-філософського аналізу, який має потужний евристичний та методологічний потенціал.

Проте, у проміжках історичного апріорі – традиції утворюються інновації. Традиції виявляється недостатньо для формування та становлення філософії мистецтва. Для її поширення необхідним є стрімкий інноваційний розвиток.

Інновація – ідея, новітній продукт у галузі філософії мистецтва, мистецтвознавства, арт-коучингу, а також у інших сферах наукової та соціальної діяльності, засноване на використанні нових досягнень мистецтва, науки і передового досвіду. Інновація – це результат системної діяльності, спрямованої на реалізацію досягнень науково-технічного прогресу та їх удосконалень у мистецтві, що сприяє кількісним та якісним змінам у внутрішньому мистецькому середовищі та забезпечує підвищення ефективності та отримання творчих переваг. Істотним чинником інновації є розвиток винахідництва, раціоналізації, поява великих відкриттів. Загалом інновації – об'єкти впровадження чи процес, що веде до появи чогось нового – новації. У науковий обіг цей термін уперше ввів Й. Шумпетер, що в перекладі означає «втілення наукового відкрит-

тя, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу».

«Інновації» – це ідеї та пропозиції (в багатьох випадках засновані на результатах відповідних спеціальних наукових досліджень мистецьких розробок), що можуть стати основою створення нових видів мистецької продукції чи значно поліпшити споживчі характеристики (естетичні, технічні, економічні тощо) наявних творів, створення нових процесів, послуг, чи будь-чого, що може покращити «якість життя» людства. Інноваційний потенціал містить у собі наукові, проектні й конструкторські розробки, експериментальні послуги, пов'язані з підготовкою нового виробництва. Інновації – це кінцевий результат креативної діяльності, у вигляді нового чи вдосконаленого мистецького твору або естетико-мистецького процесу, який наділено якісними перевагами при використанні та проектуванні, виробництві, використовується у практичній діяльності та має суспільну перевагу.

Інновація проходить свій розвиток у таких стадіях: по-перше, інвенція – це ідея-винахід, пропозиція або проект, які після опрацювання стануть інновацією. По-друге, ініціація – це рекомендації щодо вдосконалення мистецької, організаційної, виробничої або комерційної діяльності, метою яких є початок інноваційного процесу або його продовження (розвиток). По-третє, дифузія – пропозиція щодо використання ідеї інновації, яку вже було обґрунтовано і впроваджено. У культурологічному сенсі інновація – це процес доведення науково-мистецької ідеї або технічного винаходу до стадії практичного використання, що приносить дохід, а також пов'язані з цим процесом мистецькі та інші зміни в соціальному середовищі.

Отже, інновація – це такий суспільний, мистецький, економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій. У цьому значенні інновація – це процес реалізації вдосконалення нової ідеї в будь-якій сфері життєдіяльності людини. Інноваціями є введені у вжиток нові або значно покращені мистецькі продукти (товар, послуга) або творчий процес, новий метод або новий організаційний метод у мистецькому менеджменті, практиці, організації робочих місць або в зовнішніх зв'язках. Інноваційна діяльність містить: наукову, технологічну, організаційну, фінансову і мистецьку діяльність та спрямована на реалізацію інноваційних проектів, а також на створення інноваційної інфраструктури та забезпечення її діяльності.

Важливим концептом цієї теорії є поняття інноваційний проект – це комплекс спрямованих на досягнення нового мистецького ефекту заходів щодо здійснення інновацій, зокрема з розвитку наукових і (або) науково-технічних результатів. Необхідним елементом інноваційної діяльності є інноваційна інфраструктура, яка є сукупністю організацій та інститутів, що сприяють реалізації інноваційних проектів, враховуючи надання управлінських, матеріально-технічних, мистецьких, інформаційних, кадрових, консультаційних та організаційних послуг. Істотною особливістю інновацій є «нове й інше, відмінне від існуючого продукту або послуги» [2, с. 40]. Крім того, слід зазначити, що інновація не обов'язково повинна бути технічною і взагалі чимось речовим. Це може бути нова ідея організації, послуг, яка повинна відповідати потребам і бажанням споживачів. Таким чином, визначальними властивостями інновацій є їхня новизна, естетико-мистецька обґрунтованість, соціальна значимість, що відповідає запитам мистецьких поціновувачів.

Мистецтво створюється особистістю і звертається до особистості. Жодна галузь творчої діяльності людини не може конкурувати з мистецтвом у всеосяжних можливостях відображення людських відчуттів. Митець відтворює їх внутрішній смисл в індивідуально неповторному традиційно трансформаційному образі, темі, формі та змісті. Таким чином, філософія мистецтва – це сегмент загальної філософії і водночас самостійна галузь філософського знання, де ключовим постає феномен історичної творчості, традиційної й водночас інноваційної творчості як особливої форми суспільної свідомості, вид духовного трансформаційного освоєння дійсності. Дослідження спільного і відмінного в різних філософських традиціях мистецтва зумовили виникнення у другій половині ХХ ст. «компаративної філософії мистецтва». Предметом компаративної філософії є порівняння різних філософських традицій у просторі, а не в часі. Тобто традиції розглядають як одночасні: такий підхід є синхронічним, а не діахронічним.

Насамкінець, варто зауважити, що, осмислюючи традиційне та інноваційне, особистість здобуває волю та можливість бути самою собою через акт творення – творення нового. У синергії традиції та новаторства розгортається ціннісно-сміслові мереживо мистецтва як особливої форми діяльності та сфери буття людини. В осмисленні традиції та інновації відбувається духовний процес зібраності особистого образу, а також осягнення власної національної ідентичності, тотожності в унікальному проектуванні практичної національної самості, завдяки чому відбувається забезпечення розвитку етносу в націю. Отже, традиції та інновації – це результат селекції минулого та актуального досвіду людства в контексті соціальної спадковості та поступального прогресу.

Література:

1. Управління інноваціями : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Н. І. Чухрай, Л. С. Лісовська ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. – 280 с.
2. Фуко Мишель. Археологія знання / Мишель Фуко. – К. : Ника-Центр, 1996. – 208 с.